

27557

„EMLÉKEK A SZÉKELYFÖLDRŐL“

IRTA: K. CSAPÓ RÓZA.

A NŐK TÁRSADALMI HELYZETE
HAJDAN ÉS MOST

IRTA: ENYEDYNÉ K. ELIZ.

43907

A MAROS-VÁSÁRHELYI SZÉKELYTÁRSASÁG

X-İK KIADÁSA.

27557
1922

3

GRÜNN, M.-VÁSÁRHELY

D

Emlékek a Székelyföldről.

Félig mese, félig valóság.

— Irta : K. Csapó Róza, Szeged. —

I.

Oh szép Erdélyország! Bérci sasok fészke!
Hol esermelybe nevet az ég csillagfénye,
Tünj fel képzetemben, hadd mulassak veled!
Hattyuszárnyon jövel édes emlékezet!

Mikor legégetőbb lett a nap sugára,
Árnyék alig esett a fa sugarára,
Utra kerekedtünk . . . még szinte siettünk
Forró nyár közepén Székelyföldre mentünk.

Jól esett szemünknek a tölgyek homálya
Fellegekben uszó fenyők koronája,
Jól esett szívünknek ez édes látomás,
S az a páratlanul szives fogadtatás.

Elárasztottak ők mindenféle jóval,
Kenetes beszéddel, barátságos szóval.
Vidám lakomában nem egyben volt részünk!
Hej! Nem érti ezt más, csakis a mi népünk!

Integetett felénk nem egy mohos várrom . . .
— E bevezetésnek amint végét várom,
Eszembe jut egy bus történet is nyomban,
Zugó fenyvesektől . . . mit ottan hallottam,

. . . . Valahol a vereskői bércek táján,
Állt egy büszke kastély elhagyottan, árván.
Hatalmas kőfallal volt az körülvéve,
Óriás bástyái meredtek az égre.

Benn a várkastélyban a bánat tanyázott,
Ritkán lehet látni ily szomoruságot.
Pedig ifju nő volt, ki a kastélyt lakta,
Ifju nő, ki fényből az árnyékot kapta.

Deli férje volt, kit lelkéből szeretett,
Ki miatt türt, sirt és szenvedett eleget.
Férje vitt, lovagolt, szüntelen vadászott,
Hol vad rengetegben, hol sziklán tanyázott.

Ellenállhatlan volt, és perfekt gavallér
(Jó házasságban ez nagyon sokat nem ér)
Hóditásokról is suttogott a fáma,
(Nincs, kit a gonosz nyelv . . . megkiméljen
[már ma.]

Igy élt az ifju nő, némán epekedve,
Se dalhoz, se tánchoz nem igen volt kedve.
Vigság hajlékába nem tette a lábát,
Ugy várta az urát, mint galamb a párját.

Fájdalmas magányban töltött el sok estét,
Miglen egyszer hozták . . . férje kihült testét.
Vadászaton érte szörnyü katasztrófa,
Mitől féltő nője sokszor intve-óvta.

Egyszer hogy, hogy is nem, megbokrosult lova
S mint egy bőszült sárkány iramodott tova.
Hanyat-bomlok esett egy mély vizmosásba,
Keserves, kinos lón ott haldokolása.

Szörnyü eset okát majd nyomozni kezdték.
Megindult gyanu, vád s mindenféle beszéd.
Ló fülében izzó taplóra találtak,
Ettől iramodott a biztos halálnak.

A gyanu leginkább egy erdészre esett,
Kinek háza táján történt ez az eset.
Alig husz éves volt ennek ifju nője,
Tarka-barka mesék keringtek felőle.

Ki utjába került, menten megigézte,
Bübájos varázsát mosolylyal tetézte,
Aranyos volt haja, szája rózsabimbó,
Ő maga virágszál, ide s tova ringó.

De minek beszéljem ez asszony szépségét?
Ő okozta a gróf szerencsétlen végét!
Szól a történelem . . . nem egy bús özvegyről,
Nem oly szivettépőn, mint erről az egyről.

Egy bánatos martyr, ki látja, könnyezi,
Ki a fénynek csupán árnyékát ismeri.
Rajongó lelkével csak férjét szerette,
És magát végtelen bánatba temette.

Az ő életének egyetlen napja volt
S rá nézve az letűnt, a bogy férje megholt.
Minth' a mindenséget fedné setét palást,
Nem akart, nem ismert semmi vigasztalást.

Sőt — vad, engesztelen gyűlöletet táplált
Minden iránt, a mi okozta e csapást.
Meggyűlölte nemét, gyűlölte a nőket,
Kik rablának tőle földi üdvösséget!

Meggyötört szivének egész erejével,
A vízbefulónak kétség'ésésével
Egyetlen kis fiát féltőn ölelte át,
Mint tépett folyondár a kis csemetefát.

Határt nem ismerő volt a szeretete,
A mélylyel kis fiát ezentul környezte.
Féltette a széltől, csalfa napsugártól,
A szakadó parttól, süppedő hinártól.

Féltő aggodalma még tovább is terjedt,
Amint izmosodott, amint nőtt a gyermek.
Szegény asszony feje ily gondolatban főtt,
— Sohase is lássa, ne ismerje a nőt!

Fanatikus hittel megátkozta őket.

Minden baj okául tartotta a nőket.

— A nő a gyengeség, ingatag, mint nádszál,
A nő a szenvedés, a nyomor, a halál!

Akkor midőn férjét halva hozták haza,
Fia épen tizenhárom éves vala,
Ravatalhoz hívá Laurenti atyát,
Ez volt nevelője, — jezsuita barát.

— Szent Atyám, szólt a nő, átadom fiamat!
E ravatal mellett; hallja óhajomat!
Ne is lássa soha — ne ismerje a nőt,
Szent Atyám esküdjék e ravatal előtt!

Öreg jezsuita meghajolt ott mélyen:
— Ahogy urnóm mondja, azonképen légyen.
Ne is lássa a gróf, ne ismerje a nőt!
Felfogadom szentül e ravatal előtt!

Keserű és gyászos esztendőök multak el,
Mik alatt csak sorvadt, sinylődött a kebel.
Nő nem mutatkozott a kastély tájékán,
Mi sem változtatott a grófnő szándékán.

II.

Husz éves lőn épen Kendeffiek sarja,
Laurenti atya szavát egyre tartja.
A gróf nem látott nőt, se kicsit, se nagyját.
Nem láthatta szegény, saját édes anyját.

Éjszakánkint jött az, mint könnyü kísértet,
Se szóval, se tettel senkinek se vétett.
Izzó szeretettel ráborult fiára,
Leheletnyi csókot nyomott homlokára.

Épen husz éves lőn Kendeffiek sarja,
Erős, mint a cédrus — hamvas volt az arca.
Ez a kor, amelyben vágyak és remények,
Mint hajnali sugár, már pirosan égnek.

Egyszer egy reggelen sétálgat a parkba',
Kéklő nefelejtsek fürödtek a habba',
Pillangó párjával himbált a virágon,
És csókos gerlice nevetett az ágon.

Fényes volt a tavasz. A mezőn szivárvány,
S az ifju bolyonga elhagyottan, árván.
Nem tudta mi lelte, oh a vágy ugy éget...
Átölelte volna a nagy mindenséget.

E mámoros estén gróf erőt vett magán.
Igy szólt a baráthoz, nagy hallgatás után :
— Szokásos törvények ellen tán nem vétek,
— A bűn ismerése ugy-e még nem vétek.

Meghökken a barát. Némi rosszat sejtett
És nagy óvatosan ilyen szókat ejtett.
— A bűnt nem ismerni sokkal tanácsosabb,
— A bajt elkerülni mindennél okosabb.

Lángpirosság ömlött el az ifju arcán,
Ugy látszik erőt vett lelke gyötrő harcán.
— Látni akarok nőt! Csak látni, ha mondom,
— Teremts elő egyet! Tüstént! Parancsolom!

A barát homlokán májusi lég helyett
Hideg verejték ült, hogy szinte reszketett.
— A feszület előtt tettem ígéretet!
— Oh drága jó uram! Nem lehet! Nem lehet!

Nem hunyta le szemét ez éjen a barát,
De kibuvó ajtót sehogyan se talált.
A grófnőnek szóljon? Hogy hinné el az azt?
Hogyan vádolja be e bűbájos tavaszt!?

Laurenti atya másnap kora reggel
Jó barátjához, egy szerzeteshez ment el.
Csodatévő volt az, szólt arról sok irat,
Ismert bűvszereket s mindenféle irat.

Tőle kért tanácsot, ki minden bajt ismert,
Hátha együttesen érnének el sikert.
Adott a szerzetes csodahatásu szert,
Egy édesen szóló bűvös-bájos hangszert.

Ki kezét ráteszi, megvigasztalja azt,
A bánatos szivből bűbájos dalt fakaszt.
Egy lant volt a hangszer, s ha rátette kezét,
Varázslatos hangok szállottak szerteszét!

A gróf kétkedéssel fogadá a hangszert,
Soha nem is hallott ilyen furesa gyógyszert.
A barát állítá: vigaszt hint sebére,
Édes andalodást, a vágyak helyébe.

És valóban, amint halkan játszani kezdett,
(Nem volt épen nehéz, csak szokatlan kezdet)
. . . Mosolygott a rózsá, virágos ág intett . . .
Titkos kéz a pástra ezüst fátyolt hintett.

S merre a dal csendült, játszó szellő támadt,
Rózsabimbó pattant . . . s mosolygott a bánat.
Fülmile bokorban édes andalodva,
Mesterére ismert, s figyelt e hangokra . . .

Hallgatózni kezdtek a mohos kősziklák,
Édes örömben könnyeiket sirták.
Igy dalolt az ifjú s napestig nem unta
Szívhezszólón, mint ki magától tanulta.

. . . Egyszer hő délután, melegtől bágyadva,
Virágos tó partján nézett a habokra.
Az álom tündére incselkedett vele,
Varázsos fátyolát reá terítette.

Kicsuszott a hangszer ellankadt kezéből,
(Virág szemek nézték ezt a tó vizéből)
Csendesen sülyedve a patakba esett,
Legott egyet dördült s szélvész kerekedett.

Megrémült az ifju, felnyitotta szemét,
És csodák csodája, hogy nem veszté eszt.
Tündérszépségü lány szállott ki a habból,
Az ifju odalett a nagy bámulattól.

Az ördögös barát a néma hangszerbe
A legszebb lány lelkét varázsolta bele.
Azért volt a lantnak oly gyönyörű hangja,
Mint, midőn megszólal erdők vadgalambja.

A varázs erejét megtörték a habok,
Élet vize volt az, s a lány átváltozott.
Lehet — kérdik tőlem — milyen is volt a lány?
Oh ha gyenge tollal azt festeni tudnám.

Mint őserdőnek lilium nympheája,
Ezüst habban fürdő harmatos virága,
Minőt akkor alkot a merész képzelet,
Midőn a férfi még női lányt nem ismert.

Letérdelt az ifju a szép leány elé,
S ömlött ajakáról ilyenforma beszéd:
— Oh te! — tündérálmom liliumvirága!
Forró ábrándjaim megvalósulása.
Légy te a jutalma sok szenvedésemnek,
Fényes napsugara beborult éltémnek!

Tapsoltak a lombok, virágok nevettek,
Piros rózsaszirmok táncra kerekedtek.
Később a grófnő már haragot nem táplált,
S keblére ölelte a boldog ifju párt!

A nők társadalmi helyzete hajdan és most.

Irta: **Enyedyné K. Eliz.**

Előre bocsátom, hogy — habár a téma, melyet felolvasásom tárgyául választottam bő anyagot nyújt ugyan a fejtegetésre — nem fogom kifárasztani figyelmöket s lehetőleg röviden beszélek arról, hogy milyen volt a nő társadalmi helyzete hajdan, milyen most és milyen lesz majd a jövőben, s hogy ezeknek az átalakulásoknak, átváltozásoknak oka tulajdonképen miben is rejlik?

Hogy tényekkel bizonyithassam be állításaim igazságát — jöjjenek velem egy nagy temetőbe — letűnt évezredeknek pihenő helyére — a multba vissza, s az emlékezet halvány, bizonytalan sugaraival világítsuk meg a messzeség homályát, bolygassunk meg rég begyepesedett sirokat, menjünk vissza egész a világ teremtéséig — addig az időig midőn az Isten a vélkező első emberpárt megátkozta és azt mondta a nőnek: „Férjednek hatalma alatt legyél“ . . . Milyen egyszerű és mégis fenséges szavak! Egyszerűek, mert

ezt más szavakkal ennél egyszerűbben el sem lehetne tán mondani, de fenségesek is, mert ezzel a pár szóval maga az Úr adott jogot, hatalmat a férfinak a nő felett, a nőt pedig rákényszerítette, hogy ezt a hatalmat elismerve ne akarjon mást, mint a mit a férfi akar. Hatalmat, nagyon nagy hatalmat tett le az Isten a férfi kezébe, de egyszersmind óriási felelőséget is helyezett vállaira, s hogy mennyiben tett az annak eleget megmutatta a következők.

Az emberiség lelkivilágának gyermekálma nagyon sokáig tartott, s a legrégebb korban társadalmi életről beszélni nem is lehet, vagy akkor is csak a férfieről, ki Istentől nyert hatalmával nagyon is visszaélt s a nő mint teljesen akarat nélküli lény, mindentől eltiltva, háttérbe szorítva mint engedelmes eszköz volt kiszolgáltatva kényének.

Sok századok múlva, mikor már virágzó birodalmak léteztek, hatalmas nemzetek éltek a földön, akkor tanította először Arisztotelesz görög bölcse, hogy: az ember társas lény; s habár tagadhatatlan, hogy műveltség terjesztésében, tudományban, művészetben a görögöké volt a vezérszerep — mégis az akkori társaséletben is a nőnek éppen semmi szerep sem jutott. A görög költők művének

bámulattal adóz az utókor, Szofoklesznek Medea, Elektra czimü drámáit mai nap is játszák, s mégis csodálatos, hogy ez a nemzet, a mely annyi nagy szellemet mondhatott magáénak s műveltség tekintetében első helyen állott az akkor létező összes nemzetek fölött — nem tudta a nőt kiemelni elnyomott helyzetéből, s minden nyilvános szerepléstől eltiltotta. Így pld. a színházakban nemesak a szinpadon játszottak férfiak, hanem a nézőteret is kizárólagosan ők foglalták el, nőnek oda belépni nem volt szabad és innen van az, hogy a görög nők műveltsége nem is állott egy színvonalon a férfiakéval, sokkal korlátoltabbak voltak mint azok, hanem azért mégis boldogok voltak, mert kárpótlásul övék volt a családi kör — ott a nő volt az uralkodó fél. Így volt ez a rómaiaknál is. A római nő szintén kizárólag a családi körre volt utalva s a „tilos“ jelzővel volt ellátva számukra minden mi azon kívül történt. Még kérdezősködniök sem volt szabad az államügyek felől. Egyedül, önállóan még egy lépést sem tehettek semmiféle ügyben, atyáik, férjeik, fitestvéreik végeztek el mindent helyettök, de habár a nyilvános életben ilyen lealázó is volt helyzetök, annál nagyobb tisztelet környezte őket a családban, különösen

a szülők iránti tisztelet volt nagyon kifejlődve a rómaiaknál s hallatlan eset volt, hogy valaki az anya parancsának ellenszegült volna.

A római családi életnek is mint minden művelt nemzetnek a vallás volt az alapja, s ennek simboluma, külső látható alakja, a tűzhely volt, a családi tűzhely, melyen a tüzet éjjel, nappal ápolták, soha kialudni nem engedték, s ha mégis kialudt valahogy, abból a család pusztulását, romlását jósolták meg. Szent volt ez a hely, a melyhez másnak közeledni sem volt szabad. A leány ha férjhez ment nem volt többé joga az elhagyott családi tűzhelyhez visszatérni — akkor már férje családjához tartozott s annak a családnak tűzhelyén kellett ápolnia a tüzet. A nőnek egyedüli szorakozása abban a korban saját szépítgetése volt, abban nem korlátozta senki sem. De történt, hogy Krisztus előtt 218 évvel Hannibal carthagói vezér ostromolni kezdte Rómát, a mely minden segélyforrásból kimerült s már majdnem megadta magát a győztes hadvezérnek, midőn Róma férfiai Oppius néptribun indítványára egy törvényt szentesítettek, a mely szerint a római nőknek ékszereket viselni, selyem, bársony ruhába öltözni, kocsin járni nem volt szabad. A római nők egy szó ellenvetés nélkül rakták

le ékszereiket a haza oltárára, egy egész halom kincs gyült össze így, s a háborút folytathatták tovább. Róma hölgyei azontul ékszerek nélkül, gyászruhában, csak gyalog jártak.

20 évig tartott ez így. A háborunak rég vége volt, Róma ismét nagy és hatalmas lett, de azért a férfiak még mindig késtek visszajárni a nőknek előbb élvezett jogaikat, míg végre azok megsokalva a várást, föllázadtak s valósággal ostrom alá fogták a senatorokat és consulokat, a kik két napi heves vitakozás után végre kénytelenek voltak engedni s az Oppius-féle törvényt hatályon kívül helyezték. Ez volt a női jogok első védelme.

Hanem daczára annak, hogy a görögök és rómaiak a műveltség legmagasabb fokán állottak, mégis a barbároknak nevezett magyaroknál egészen más volt a nő helyzete. Az atyának, férjnek teljhatalma volt ugyan családjának nő tagjai fölött, de azért a magyar nők nem voltak kizárólag a családi életre utalva. Megjelenhettek a férfiak társaságában, nyilvános ünnepélyeken, táncmulatságokon, hanem azért a magyarok is a háziasságot tartották a nő legfőbb díszének. A sokat szomszédoló asszonyról az a hit volt elterjedve, hogy halála után „ördög bocskora“

lesz s a szél pihenés nélkül folyton hajtani fogja, a pletykázó asszony pedig nyárfalevéllé válik, a mely mindig susogni kénytelen.

Kedvezőtlen világitást vet őseink jellemére az a szokás, hogy a leányokat évente egyszer az ugynevezett „leányvásáron“ a többet igézőnek eladták, innen maradt fenn az „eladó leány“ elnevezés. Több történetíró ugyan azt állítja, hogy ez csak olyan forma volt és a leány már előre megvolt egyezve azzal az ifjával, a ki őt a leányvásáron megvette és ez inkább hihető is, mert már magában az is eléggé jellemzi a magyarok nemes gondolkodását a házastársi viszonyról, hogy nejeiket „feleségnek“-nek szólították, jelezve ezzel azt, hogy a nő mindenben feles kell legyen a férfival.

Szigoru törvényeik voltak azonban az özvegyekre nézve. Azoknak csak abban az esetben volt szabad ismét férjhez menni, ha a meghalt férj sirjából kikelve eljött hozzájuk, hogy elvezesse őket a leányvásárra. A hűséget pedig még a holtak iránt is kötelezőnek tartották, s ha egy özvegyre az a gyanu esett, hogy megszegte elhalt férje iránt tartozó hűségét, annak nem volt szabad többé nyilvános helyen megjelenni és egyetlen egy nő sem beszélt többé vele.

Ezek a szokások azonban még mind abból az időből valók, midőn még bálványimádók voltak őseink is. Krisztus születésével egy új korszak kezdődött s a szüz Mária által fölmagasztalt női nem kezdett kiemelkedni elnyomott helyzetéből. „Férjednek hatalma alatt legyél“ szólott az Ur parancsa, de csak a keresztény vallás magasztos tanai tudták megértetni a férfival, hogy ez a hatalom nem a nyers erőben, hanem a lélek nemesiségének erejében kell nyilvánuljon, a férfi gondolkodása után kell haladjon a nő érzelme világa, a férfi lelkéből kell kiinduljon az a világitó sugár, a melynek nyomán a nőnek haladnia kell.

A keresztény üldözések lezajlása után egy eszményi szép kor hajnala derengett az újjászületett emheriség fölött. A vallásosság szellemétől áthatott emberiség szívében nemesebb érzelmek ébredtek föl. A nőt nem tekintették többé tárgynak, a férj szolgájának, hanem egyenjogú házastársnak és soha nagyobb tisztelet nem környezte a nőt mint abban a korban. Kitünik az abból is, hogy midőn az akkori szokás szerint a nemes ifjakat lovagokká avatták fel, megkellett esküdniök arra, hogy a női becsületért mindig sikra szállanak és az özvegyeket és árvákat védeni fogják,

azért nevezik ezt a kort lovag kornak is és ezeknek a nemes fennkölt gondolkodásu férfiaknak méltó párjai voltak akkor a nők, kiknek nevelésére akkor már szintén nagy gondot fordítottak, s a kiknek lelki világa hiven követte a férfit az érzelmek magos szárnyalásában. Különösen a szerelmet olyan ideális, eszményi szempontból fogták akkor föl, mint még sem azelőtt, sem azóta soha! Páratlanul áll, ez a kor a világ történelemben.

Következett azonban a reformáció kora s ezzel a nő kérdés ismét más irányt vett. Míg a lovagkor alatt az ideális érzelmek uralkodtak, addig a reformációval a realis eszmék jutottak érvényre. A közép kor első felében — a lovag korban — a leányokat többnyire klastromokban nevelték, s habár bevezették őket a tudomány és művészet ágaiba is, mégis a nevelés inkább vallásos szellemű volt. Luther Márton már elismerte a leányiskolák szükségét, a hol a nők szabadabb, világiasabb szellemben nevelkedtek.

Óriási nagyot haladt ebben a korban a nevelésügy, de a nőt nem helyezték többé olyan eszményi világításba mint azelőtt. Helyzetét emberi szempontokból mérlegelték s ahhoz mértén adtak jogokat is neki, habár, bizonyos tekintetekben az egyház ellenőrizte

nyilvános szereplésöket és ahol kellett hatalmat gyakorolt felettök. Így pld. kivágott ruhában nem volt szabad a templomban megjelenni, az elbukott nőre pedig ki volt mondva, hogy levágott hajjal „eklézsiát kövessen“ stb. Nagy volt az egyház hatalma ebben a korban, de már magában az az éles ellentét, a mely a katolikus és protestáns vallás között fönnállott ingadozónak, habozónak tette a jellemeket s a 17-ik századra már óriási hatást gyakoroltak Voltaire és Rousseau elvei. Ez a két Isten tagadó minden pozitív hitnek ellensége volt, s teljes erejükből az egyház megdöntésén fáradoztak. Rousseau szerint az Isten létében és a lélek halhatatlanságában vetett hit csak a kedély szükséglete s ezeket az elveket a rokonérezelműek egész serege követte, a kik a legelkeseredettebben léptek fel a guny és rágalom fegyvereivel minden vallás ellen.

Mi volt az eredménye ennek? A vallástalanságnak, a mely akkor Franciaországban felütötte fejét borzasztó következményei voltak. Elsősorban is a hitvesi kötelékek meglazulása. A hitvesi hűség, szeretet mint teljesen elavult divatból kiment fogalmak tekintetbe sem vétettek. A botránys szerelmi kalandok végtelen sorozatából állott az akkori társadalmi

élet. Maga a fejedelem a koronás király járt buzdító példával elől s a törvényes felesége mellett ott tartotta udvarában kedveseit is Pompadéaur marqisnőt, Du Barry grófnőt, a kiknek politikai befolyását még a történelem is elismeri. Az erkölcsi sülyedés legalsó fokán álló francia főnemesség pedig követte uralkodója példáját s nem volt szent előttük még a békés polgárok családi szentélye sem. Milyen óriási sülyedése volt ez az erkölcsöknek! Milyen megalázása a női méltóságnak. Szomorú következményeiben borzasztó kor volt ez, mert akkor ütött ki az egész Európát megrázó francia forradalom.

A vallástalanság s az azt követő erkölcstelenség minden jobb érzést kiölt az emberek szivéből. Forrongásban volt az egész ország. A forradalmi eszméktől megittasult nép ezrével járta be Páris utcáit s a nekivadult, ordító férfiak seregében ott találjuk a „Marseillet” éneklő nők tömegét. Ki ne hallott volna a francia rémuralom borzasztó napjairól? Mikor elég volt, hogy valaki gazdag előkelő és nemes legyen, hogy kérlelhetlenül a vérpadra hurcolják érte?! Ott volt közöttük maga a király XVI. Lajos, felesége a királyzó Mária Antoniette, Mária Terézia leánya s megszámlálhatlan sokasága a francia nemes-

ségnek s milyen szomoru világot vet az akkori francia nők lelkületére, már magában az a pusztá tény, hogy míg a férfiak ezt a hóhér munkát végezték — addig asszonyaik körülülték kötéseikkel a vérpadot és annyi fordított szemet kötöttek bele harisnyájokba a hány fej legördült a nyaktiló alatt. Milyen iszonyu kép! Milyen elfajulása a női gyöngéségnek és milyen elrettentő példa arra, hogy hova tudja vezetni a férfi befolyásával a nőt!

Borzasztó idő volt ez! A szabad szerelmet nem korlátozta senki és semmi. Mint eső után a gyom úgy szaporodtak a vallást megvető, államot felforgató forradalmi eszmék hatása alatt a vadházasságok számai, s milyen jellemző annak a kornak erkölcsi érzületére az, hogy midőn a nemzetgyűlés életbeléptette a polgári házasságot s kimondotta, hogy a házasság nem egyéb polgári szerződésnél és törvénybe iktatta a válás lehetőségét, csak magában Párisban 27 hónap alatt 5994 válást hirdettek ki!

És ez 1792. történt, tehát már a 18-ik század küszöbén! A magasabb fokú civilizáció, a felvilágosodottság korában így becsülték meg Franciaországban a nőt.

S ha most összehasonlítjuk a borzalmas

francia forradalmat a mi szabadságharcunkkal, milyen élesen kiválik az ellentét a kettő között. Milyen dicső, magasztos eszmék adtak fegyvert a mi férfaink kezébe. Harcolni egy szent meggyőződésért, kivívni a haza függetlenségét, s a nők, a magyar nők ugyanazon eszméktől föllelkesítve hiven kitarlottak a férfiak oldalán. Sokan közüllök férfi ruhában küzdöttek végig a szabadságharcot, teljesítették a legnehezebb feladatot a háboruban — a kémszolgálatot, ápolták a sebesülteket, élelmi szerekkel látták el a kimerült csapatokat, s mikor már mindennek vége volt megosztották a férfival a bujdosás és száműzetés keserű napjait is. Ime egy fölemelő példa arra, hogy ha a férfit szent, magasztos célok, eszmék hevítik úgy a nő is igyekszik arra a szellemi magaslatra helyezkedni, a melyen a férfi áll.

A szabadságharc lezajlása után nyílt azonban még csak igazán tere a nőnek arra, hogy teljesen női hivatásának élhessen. A sajtószabadság megadásával fellendült a magyar irodalom, fölpezsdült a magyar társadalmi élet s nagyanyáink szabad idejüket e kettő között osztották meg. Ennek az időnek asszonyait szeretném én példányképül állítani a mostaniak elé. Nem kötötte azokat úgy le

a divatkérdés mint a mai nőt. Viselték a festői szép magyar ruhát, gyöngyös pártát, szallagos fejkötőt, a mely mindig egyforma szépnek maradt — nem volt alávetve a szélsőséges divat változásainak. Minden izükben asszonyok voltak az akkori nők. Pártolták a fejlődő irodalmat, tevékeny részt vettek a társadalmi életbe, de otthon a családi körben feleség és anya volt a szónak legnemesebb legigazabb értelmében.

Az akkori udvarházak „nagyasszony“-ai nem restelték sajátkezüleg vezetni a háztartás ügyeit; sajátkezüleg szőtték, fonták a háztartáshoz szükséges fehérneműt. Éles látással, igazságos szigorral és helyes tapintattal kormányozták nagy számu cselédeiket, de gondoskodtak azoknak lelki szükségleteiről is a hosszú, téli estéken, mikor a külső munka szünetelt, magok köré gyűjtötték őket, s míg azoknak a kezében pergett az orsó, a házásszonya a bibliából olvasott föl nekik.

No hiszen — más időket élünk most. A biblia olvasást elhagyjuk a papoknak — aztán meg azt a cselédet is szeretném látni, a kit le lehetne ültetni manapság, hogy csak öt percig is bibliát hallgasson. Rokkát, szövőszéket pedig nemsokára csak a muzeumokba láthatunk, hiszen ma már a himző tű is

nehéz. Nincs is rá szükség. Nagyanyáinknak tulipántos ládáknak elhelyezett kelengyéjét négy ember is alig bírta megmozdítani, évek hosszú során dolgoztak rajta szorgalmas kezekkel, a vőlegénynek nem kellett a staferung készítésre várni, de ma már éppen fordított a helyzet. A vőlegény szerzésén fáradoznak éveken át aztán a kelengye, az meg van egy hét alatt. Csak egy sürgönyt menesztenek Bécsbe, vagy Párisba — Pestre nem, mert az igen közel van — aztán pár nap múlva megjön a hat-hét száz korona értékű kelengye, a mit egy kis fáradsággal egy kézi kofferbe be lehetne pakolni. De ezt már így kívánja a mai modern felfogás, mert a mai nemzedéknél minden modern, még a lelkületök is az. Nagyszüleinknek olyan volt a szelleme is mint azoknak a tulipántos ládáknak tartalma — értékes, maradandó, becses; a mai kor gyermekeinek lelkivilágát pedig hiven jellemzi az, a mit használ, a mit magán visel — szép, szemnek tetsző, csillogó, czifra a ruha is, meg a lélek is, de aztán nagyon közletről ne nézzük meg ám. Mi a divat? Ez tölti be a mai nő eszmekörét. Mi a divat? ruhában, szokásokban erkölcsökben? A romantika kora rég lejárt, s a reális eszmék józanságát felváltotta a secessió bolondsága. Secessió az

egész világ — művészet, társadalmi élet, gondolkodás, felfogás és hogy mivel foglalkozik a mai társaságbeli nő? arra könnyű a felelet. Mit csinál? Hát öltözik. És miért? Láttuk, hogy a míg a férfi akarta addig a nő rabszolga volt, ha jogokat adott neki úgy élt vele, felemelkedett a férfival az idealizmus magaslatára, lesülyedt vele az erkölcstelenség fertőjébe, követte a forradalom vészes tanai között, hiven kitartott mellette a megpróbáltatások napjaiban, tudott szerető, gyöngéd hitves, édes anya lenni és most? Mikor a férfiak még a politikában is a divat után igazodnak, természetes, hogy a nő sem lehet divat-bábnál egyéb.

A 20-ik század már egészen az idegesség jegyében született, s valami lázas kapkodás, elhamarkodás jellemzi minden tettében férfit, nőt egyaránt. Élni és élvezni, kevésért sokat kapni, s főleg mindent csengő értékre váltani ez most a jelszó. Pénz ő felsége most a korlátlan uralkodó, mindent venni és mindent odaadni a pénzért, meggyőződést, hitet, becsületet, szerelmet. És a családi élet? mesebeli fogalom lesz az már nemsokára. Hisz a kalmár szellem behatolt már a családi élet szentélyébe is.

Ha figyelemmel kísérjük a napjaink-

ban kötött házasságokat, szomoruan tapasztalhatjuk, hogy az nem egyéb már egyszerű alkunál. A nő pénzt, vagyont kínál a férfinak, a férfi nevet, társadalmi állást ad érte cserébe és aztán miért vádolják nagyravágyással azt a nőt, ha pénzért, vagyonért minél előkelőbb hangzásu nevet és magosabb társadalmi állást szeretne kapni? Természetes aztán, hogy az ilyen házasságoknál benső, meghitt családi életről szó sem lehet. A férfi clubbokban, kávéházakban kártya-asztal mellett tölti minden szabad percét — a nő pedig — a magára hagyatott, mellőzött feleség szorakozik s aztán — mert hisz a kettő egymással összefügg, tanulmányozza a divatot és öltözik, mert hisz valamit csak kell csináljon s ha a férfi lelke üres léhaságok után kapkod, miért foglalkozzon valami komoly dologgal a nő, mikor ugy sem méltányolják érte.

Soha nem volt ugy a társadalmi életre utalva a nő mint napjainkban, de ennek a társadalmi életnek sincs sok tartalma. Üres felületes s ugy képezem a mai emberek életét mint egy gyorsvonaton ülő utasét. Szeretne gyönyörködni a tájban, a melyen áthalad, de lehetetlen, mert a gyors utazás alatt egyik kép a másik után változik szemei

előtt s a gyors változások folytán tartós benyomást egyik sem tehet reá. Így hajtja a mai embereket is az élni vágyás örületes forgataga — mindent csak felületesen érint s maradvány benyomásokra képtelen. Hol vannak azok a jellemükben szilárd, erős lelkű férfiak, azok az önfeláldozó, gyöngéd szívű nők? Nincsenek többé! Nincsenek igaz férfiak már — s így nem lehetnek valódi asszonyok sem!

Legszomorubb azonban a mai házasságokból született gyermekek sorsa, a kik többnyire fizetett kezekre vannak bízva, mert hisz, hogy tudjon jó anya lenni az, akinek nem nyitottak tért ahhoz, hogy jó feleség legyen, ez a kettő egymásból kiinduló s egymásba visszatérő fogalom. S ezek után ne csodálkozunk azon sem, hogy oly feltűnően szaporodnak ott kint a temetőben azok az apró sirhalmak. Könnyü ott a halál angyalának győzelmet aratni, a hol nem áll örül a mindent legyőző anyai szeretet. Koszorus költőknek, Jókainak, van egy mondása, a mely szerint csak azoknak a szülőknek szépek a gyermekei, a kik szeretik egymást. Isten mentsen, hogy ez a mondás igaz legyen, mert hisz akkor, hogy nézne ki majd a jövő nemzedék?!..

Két kis gyerek beszélgetett egyszer egymással:

— Te, mondja az egyik, az én apám minden este 6 órakor jön haza a hivatalból.

— Oh, az semmi, — feleli a másik, az enyém minden reggel 6 órakor jön haza a kocsimából.

Milyen lesújtó szavak. Az a kis gyermek erénynek tartotta apja hibáit, mert azt hitte, hogy a mit apja tesz az bizonyosan jó kell legyen. Milyen példákkal és benyomásokkal indul ki az ilyen gyermek a szülői házból és csoda-e, ha a szülők iránti tiszteletlenség oly nagy mérveket öltött napjainkban?

Egy új korszak küszöbén állunk azonban megint. A tudomány megnyitotta csarnokait az arra szomjas nők serege előtt, s özönlik mindenfelől a különböző állást, hivatalt kereső nők tömege. Miért? Miért hagyják ott békés otthonukat, hogy kilépjenek a világ zajába, miért hagyják ott azt a birodalmat, a hol királynők lehetnek, hogy elvegyüljenek észrevétlenül a nagy tömegbe? Mert napjainkban mindenki több akar lenni, mint a mire hivatva van. A férfiak járnak a példával elől. Miért ne akarjon a nő is több lenni, mint feleség és anya? Azért mert nemsokára egyik sem lehet a kettő közül. A férfi nem

keresi többé a szivjóságot, a lélek nemességét a nőnél, csak a hozományt, azt az átkozott pénzt, s mit csináljon akkor az a nő, ha nincs elég pénze hozzá, hogy férjet vegyen magának? Mi még csak a kezdetén vagyunk, de a külföldön s különösen Amerikában már nagyott haladt a nőemanczipaczió. Vannak ott már női hitszónokok, polgármesterek, állomásfőnökök, orvosok, mérnökök, tanárok — és én nem vagyok elfogult, elismerem, hogy nagyon szép ez a haladás, de hogy ezek az elért sikerek kárpótolni tudják a nőt azért a boldogságért, a melyet egykor a családi körben birtak, azt nem hiszem el soha. De hát a férfiak akarták így, s a jövő képe egy cseppet sem biztató. Mikor majd a férfi és a nő egymásra irigykedve mint torzsalkodó ellenség fog egymással szembeállani szó sem lehet ott többé családi életről, de nem is lesz többé arra képes a nő. A folytonos küzdelem az étellel megacézélozzák ugyan lelki erejét, de viszont elfogja vesztetni egyetlen hatalmát, a nőieség varázsát, szívének melegségét. Mert hiszen ha megmaradna pusztán a mellett, a minek harczossává szegődött, a tudomány mellett, — de még a mai művelt, felvilágosodott nő sem tudja magát kivonni a férfi befolyás alól,

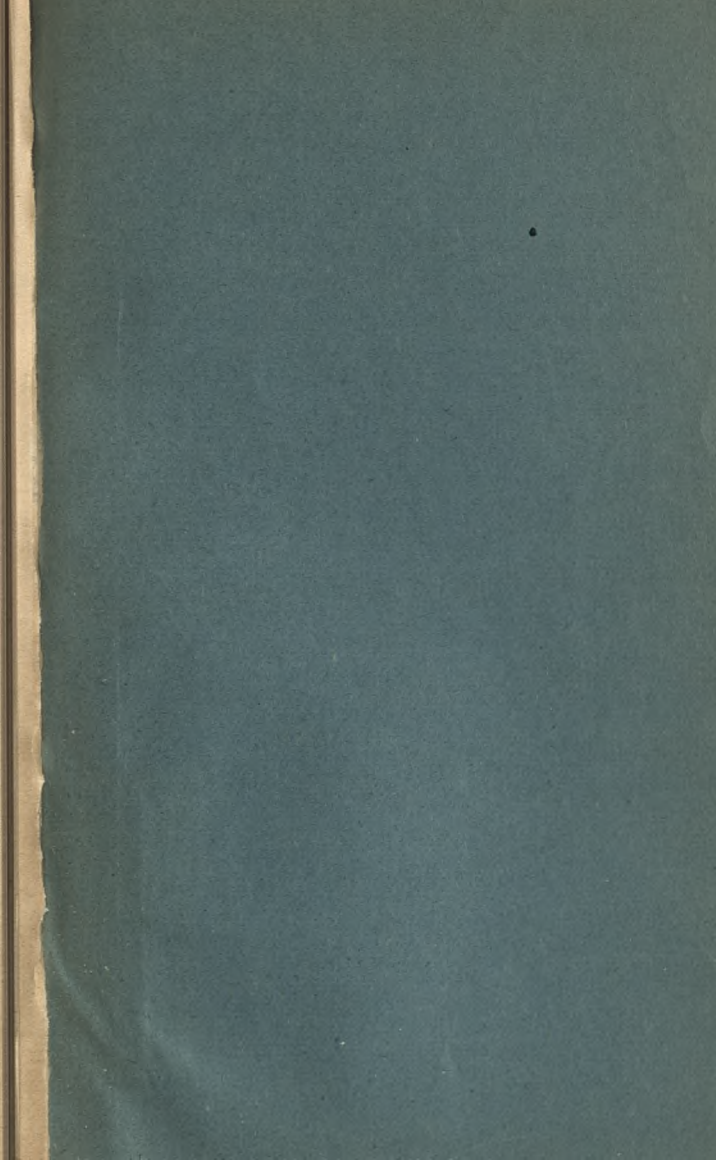
példa reá a nihilista, anarchista, szocialista mozgalmak, a melyeknek nagyon sok női követője akadt már napjainkban is.

Ez a rohamos haladás a nő-emanczipaczió felé pedig egyértelmű a családi élet pusztulásával. Lesznek majd híres, tudos nők, kiknek nevét bámulattal fogja emliteni az utókor, de nem lesznek többé asszonyok, ennek a szónak valódi, lélektani értelmében. Hanem aztán nem tudom, hogy a feleség és anya királynői koronájáért, kárpotolni fogja-e őket a tudori oklevél? . . .

Hallották ugy-e hírét a lavinának? Schweicznak örök hóval fődött felhőkbe nyuló bérceiről megindul egy maroknyi hócsomó. Kezdetben csak ugy lassan, zajtalanul halad tova a tükörsima jégmezőkön, de amint tovább gördül, lassankint mint több és több hó tapad reá. S a mint alakja nagyobb és nagyobb lesz, tompa zugás kíséri utjában, terjedelmével nő ereje, gyorsasága, csak ugy söpör mindent maga elöl s ledöntve az utjában álló akadályokat, megdöntve hatalmas sziklafalakat, mértföldre elhallszó menydörgésszerű robajjal hull a mélybe alá, a hegy lakó pedig csodálattal vegyes bámulattal tekint ki ablakán: a lavina, a hógörgetek jár szájról-szájra . . .

Egy ilyen lavina indult ki Erdély bércei közül: a Székely társaság. Még most kiesiny, lassan, zajtalanul halad a kultur-missió akadályokkal megnehezített utjain. Hozzátok szólok székely férfiak, támogassátok azt a lavinát áldásos haladásában, s a mit hallotok ne csak szorakozásul szolgáljon az nektek, érvényesítsétek a gyakorlati életben, a családi körben Még semmi sem késő, kezeitekbe van letéve nőiteknek sorsa, használjatok fel férfiasan, nemesen ezt a nagy hatalmat, helyezétek vissza azt a nőt az elhagyott családi tűzhely mellé, hogy szítsa fel újra annak kialudni készülő lángját. Előre székelyek! Induljon meg az a lavina sokszorozott erővel, hogy döntsön le utjában minden akadályt, rombolja le az előítélet sziklafalait, rázza fel zugásával a tétlenségbe szunnyadó lelkeket, s az így elért pusztulás nyomán lobogjon fel ismét az árván hagyott családi tűzhelyek hamvadó lángja, tekintsen esodálattal vegyes bámulattal ide a világ — előre székelyek! . . .

MAROSVÁSÁRHELYI
SZÉKELY-TÁRSASÁG.

KÖVETELJÜNK

BORSZÉK.	MINDENÜTT	KÁSZO
ELŐPATAK.		RÉPÁ
KOROND.	SZÉKELYFÖLDI	SZEJKI
HOMOROD.	ÁSVÁNYVIZET	KOVÁSZNA